

Stiglitz i altres lectures: per una agenda econòmica del socialisme modern

Francesc Trillas / Doctor en Ciències Econòmiques per l'Institut Universitari Europeu de Florència i Professor de la UAB.

La irrupció de Joseph Stiglitz, un vell conegut dels estudiants i acadèmics de l'Economia, en el món mediàtic, a rel d'haver rebut el premi Nobel juntament amb Akerloff i Spence, i d'haver abandonat amb un sonor cop de porta el seu càrrec com a economista en cap del Banc Mundial, ha desencadenat una cursa desenfrenada per la cita fàcil. Sense saber molt bé de què va la cosa, tothom vol ser Stiglitz. Tot i que els criteris que atorguen l'èxit mediàtic rarament són els mateixos que els que atorguen la vàlua acadèmica, en aquest cas coincideix que el personatge que s'ha fet famós acumula una brillant carrera d'aportacions científiques en la teoria econòmica, especialment en la microeconomia.

En el seu llibre sobre la globalització recentment aparegut en català i en castellà (veure Stiglitz, 2002), aquest gran economista explica les raons del seu descontent amb l'actuació de les principals institucions econòmiques internacionals, i molt especialment del Fons Monetari Internacional (FMI). Més que una crítica a la globalització, que és un fenomen social, i que com a tal té aspectes positius i negatius (passa com amb la immigració, que és absurd parlar del «problema» de la immigració; en tot cas és un fenomen, amb costos i beneficis repartits desigualment entre diferents col·lectius socials), el llibre és una contundent i ben argumentada crítica contra l'anomenat Consens de Washington. Segons aquesta doctrina, impartida precisament per institucions com el FMI, els països en vies de desenvolupament i els països en transició del comunisme al capitalisme haurien d'adoptar polítiques caracteritzades per l'apertura total dels mercats de béns i de capitals i la privatització massiva i ràpida dels actius en mans de l'Estat.

L'interès de la crítica de Stiglitz al Consens de Washington rau a basar-se en arguments perfectament ortodoxos des del punt de vista de la teoria econòmica, arguments que avui formen part de la caixa d'eines de qualsevol economista. Aquests arguments es basen en dues peces mestres de la teoria econòmica moderna: el primer teorema de l'Economia del Benestar i el teorema de Coase. En ambdós casos, el que critica Stiglitz és que els partidaris del Consens de Washington han oblidat els supòsits que s'han de complir en ambdós teoremes perquè es donin les conclusions en ells pronosticades. El primer teorema diu que donada una sèrie de supòsits (fonamentalment la informació simètrica i l'absència d'externalitats), els mercats competitius donen lloc a un resultat socialment òptim. En això s'han basat els partidaris de la total liberalització per argumentar a favor del desenvolupament dels mercats desregulats. I el teorema de Coase diu que, en absència de costos de transacció, l'important és definir bé els drets de propietat, perquè un cop ben definits, la negociació entre privats donarà lloc a una assignació eficient de recursos. I en aquest argument s'han basat els partidaris de les privatitzacions ràpides. És evident avui per a qualsevol economista que precisament

l'interès d'aquests teoremes rau a establir punts de referència no realistes que permeten analitzar els casos realistes en què s'incompleixen els supòsits. En la realitat, els problemes d'asimetries d'informació, externalitats i de presència de costos de transacció (és a dir, els costos derivats d'arribar a acords, signar contractes i fer-los complir) són enormes. El que fa interessant la ciència econòmica, i molt en particular la microeconomia, és l'estudi de com arribar, mitjançant la intervenció pública, a situacions socialment desitjables en presència d'aquests problemes.

El que un s'hauria de preguntar no és per què de sobte Stiglitz esdevé un radical, sinó per què fora dels Estats Units els nostres economistes, per exemple a Catalunya i Espanya, semblen sempre tan de dretes. ¿On són els nostres Stiglitz, Krugman i Sen, tots ells economistes en l'avantguarda de l'ús de la sofisticada caixa d'eines de l'economia moderna i activistes a favor de polítiques clarament d'esquerres?

Tot i que Kenneth Rogoff, actual economista en cap del FMI i un altre economista acadèmic de gran nivell (autor de la justificació a favor de la independència política dels bancs centrals per evitar el biaix inflacionista, recepta avui seguida a tot el món) va criticar durament Stiglitz en ocasió de la presentació de la versió anglesa del llibre sobre la globalització, és impossible dubtar de la brillantor, segons els estàndards acadèmics més exigents, de tot un premi Nobel. Stiglitz ha fet aportacions teòriques fonamentals en el terreny de l'asimetria de la informació, que és un dels supòsits incomplets del primer teorema de l'Economia del Benestar a què ens hem referit. És interessant en aquest sentit el que ha dit el professor Salvador Barberà en un recent article en la premsa econòmica espanyola: «La teoría del equilibrio general nos da elementos para entender la viabilidad de una economía basada en mercados interrelacionados, y destaca la asombrosa capacidad de coordinación que juegan los precios en nuestro sistema económico. Otros elementos se añaden a aquel edificio, pero no siempre superpuestos, sino al lado, fertilizándose mutuamente sin necesidad de destruirse. Como las advertencias sobre la importancia de la forma en que se distribuye la información entre agentes, plasmadas en los trabajos de otros Nobel como Akerloff, Spence y Stiglitz, que dan lugar a muchos desarrollos colaterales y complementarios, pero no sustitutivos de la teoría del equilibrio general».

Segons Barberà, el paper de la teoria econòmica és «proporcionar referentes, advertencias, indicaciones, para que el economista pueda enfrentarse a la realidad con muchos elementos de análisis, aunque sin soluciones de manual. Desde esta perspectiva, quienes se empeñan en referirse al 'pensamiento único', o a la 'ortodoxia marginalista', para después oponerle una presunta teoría alternativa son simplemente ridículos. Como también lo son quienes creen que la economía ortodoxa es un edificio inexpugnable desde el que se pueda justificar cualquier dogmatismo».

Des d'aquest punt de vista, Stiglitz no és ni de bon tros un outsider, sinó un economista que, després d'una brillant carrera científica, ha vist com moltes de les seves teories es compleixen en la realitat (bàsicament, que els mercats perfectament competitius normalment són ineficients, a no ser que es produeixi algun tipus d'intervenció), i que altres teories poden ser refinades i millorades aprenent dels errors pràctics de les doctrines del Consens de Washington. En aquest context cal veure la comparació que fa l'autor entre la teràpia de xoc fracassada de Rússia i l'evolució gradual de la Xina. I això ho fa després d'haver criticat durament el comunisme en una obra anterior (veure Stiglitz, 1994), on l'autor sostenia que els règims estalinistes havien

fracassat precisament per menystenir els problemes d'asimetria d'informació en les jerarquies econòmiques.

L'obra de Stiglitz en el terreny acadèmic teòric (impossible de resumir aquí; un cop d'ull a la base de dades ECONLIT d'articles científics i referències de Stiglitz dona centenars de cites) té molt més pes que els recents discursos i el llibre de l'activista per una globalització alternativa. L'obra a mig fer de l'activista, però, juntament amb la lectura de l'obra científica anterior, suggereix punts de referència que l'esquerra democràtica, el socialisme modern, ha de reprendre per tal de revaloritzar una agenda econòmica que, de forma no exhaustiva, pot basar-se en els següents punts:

1) Corregir les mancances del mercat, amb atenció a les mancances del govern. És a dir, reformar els mecanismes de presa de decisió política, reformar els partits i l'Estat. Fer un Estat fort i solvent, inatacable, transparent i exemplar. El socialisme té en la microeconomia la seva assignatura pendent: llegir l'obra acadèmica de Stiglitz seria un pas endavant molt important per a aprovar-la. Però també ho seria llegir-se bé les obres que analitzen les polítiques públiques des del punt de vista microeconòmic dels costos de transacció (veure Dixit, 1996).

2) Organitzar els mercats, fer-los potents i sofisticats, perquè un cop corregides les seves principals mancances siguin els grans mecanismes creadors de riquesa que poden ser i els seus beneficis puguin arribar a tothom (segons el segon teorema de l'Economia del Benestar, l'equilibri competitiu és compatible amb qualsevol distribució de la riquesa; triem doncs la millor possible i deixem que els mercats actuïn després!). Com deia Mancur Olson, fins i tot en els països menys desenvolupats els mercats proliferen espontàniament. El que diferencia aquests països dels més desenvolupats no és l'absència de mercats, sinó que el grau de sofisticació de les institucions d'intercanvi (els mercats) en els països més desenvolupats és molt més gran. Només amb un Estat fort i solvent poden actuar els mercats amb tota la seva força, que ve donada per l'estalvi d'informació en la capacitat assignativa del mecanisme de preus.

3) Però la societat no només està organitzada en mercats, també està organitzada en institucions jeràrquiques o cooperatives: empreses, famílies, governs, associacions, partits polítics. L'esquerra —és a dir, per ser més precisos— el socialisme entès com a moviment de crítica a la societat desigual on el poder està desproporcionadament en mans dels factor capital, ha de prestar sense dogmatismes més atenció al funcionament econòmic d'aquestes institucions, precisament perquè siguin més democràtiques i puguin funcionar al servei d'una societat més justa.

4) Combatre les desigualtats, no només les desigualtats d'oportunitats, orientant la globalització cap a un nou internacionalisme de la integració i obtenint tots els beneficis de la multiculturalitat d'una manera gradual i intel·ligent. A aquest efecte, una peça bàsica de l'agenda econòmica del socialisme modern ha de ser construir institucions internacionals democràtiques, començant per una Europa oberta i generosa.

REFERÈNCIES

Dixit, Avinash (1996), *The Making of Economic Policy: A Transaction-Cost Politics Perspective*, Cambridge: The MIT Press.

Stiglitz, Joseph (1994), *Whither Socialism?*, Cambridge: Th MIT Press.

Stiglitz, Joseph (2002), *El malestar de la globalització*, Barcelona: Editorial Empúries.